

Redovisning av uppdraget att analysera hur myndigheten ska verka för att nå miljömålen

Skolverkets uppdrag

Skolverket arbetar för kvalitet och likvärdighet i utbildningen genom att bland annat ta fram kurs- och ämnesplaner och ange tydliga mål med undervisningen samt ange de kunskapskrav eleverna ska uppnå.

Skolväsendets styrdokument omfattar förskolan, förskoleklass och grundskola samt gymnasiet och vuxenutbildningen (gymnasienivå). Dokumenten reviderades 2010 (förskolan) och 2011 (grundskolan och gymnasiet) på uppdrag av regeringen.

Skolverket påverkar indirekt

Skolverket bidrar till att uppfylla de 16 nationella miljökvalitetsmålen och generationsmålen indirekt via styrdokumentet även om påverkan på miljö- och generationsmålen är svår att mäta. Vikten av utbildning framgår dock av bland annat internationella dokument som Sverige står bakom som tidigare FN:s Dekad för lärande för hållbar utveckling som nu ersätts av GAP- Global action program for Education for Sustainable development.

I arbetet med GAP i Sverige samverkar Skolverket med Swedesd (Uppsala universitet) som har regeringens uppdrag att genomföra implementeringen. Vidare ingår utbildning som en viktig del i Agenda 2030 Global Hållbarhet som ersätter de tidigare millenniummålen. Inom EU ges utbildning motsvarande betydelse för att bidra till en hållbar utveckling som då också omfattar miljöfrågorna. Det framgår exempelvis av Europarådets beslut från november 2010 angående betydelsen av lärande för hållbar utveckling (EDUC 174/SOC657/ENV692).

Skolverkets stöd till verksamheterna

Enligt instruktionen för myndigheten ska Skolverket verka för att generationsmålet och miljökvalitetsmålen nås och vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling. Myndigheten ska också i fråga om sitt miljöarbete enligt första stycket 3 rapportera till Naturvårdsverket och samråda med verket om vilken rapportering som behövs. Skolverket har genomfört och genomför följande aktiviteter inom ramen för det instruktionsenliga uppdraget och som stödjer uppfyllandet av miljökvalitetsmålen och generationsmålen.

- Skolverket driver sedan 2004 utmärkelsen Skola för Hållbar Utveckling (SKOLFS 2009:19 som genom åren aktiverat ca 600 skolor och förskolor).
- Skolverket är aktivt i LUH-nätverket (lärande för hållbar utveckling) där representanter från såväl myndigheter, kommuner och NGOs återfinns.
- Skolverket är representerat i Stiftelsen Håll Sverige Rents styrelse (Stiftad av Naturvårdsverket) och bidrar i denna roll till att stärka miljönätverk

inom förskola och skola (ca 3 000 skolenheter aktiva i Sverige och 48 000 enheter globalt i 58 länder).

- Skolverket samverkar med Swedesd i samband med implementeringen av GAP (se ovan).
- Skolverket samverkade med Naturvårdsverket vid framtagande av skolmaterial avseende de nationella miljö kvalitetsmålen och generationsmålen.
- Skolverket har inom ramen för NT-satsningen omfattandes 270 NT-utvecklare från kommuner och fristående huvudmän haft hållbar utveckling som tema under läsåret 2015/16.

Styrdokumentens uppbyggnad och syften

Stödet för miljöundervisning och lärande för hållbar utveckling återfinns för skolväsendets räkning i läroplanernas och kurs/ämnesplanernas formuleringar. För såväl den obligatoriska skolformen (grundskolan) såsom för den frivilliga (gymnasiet) utgör inte miljö och hållbar utveckling ett eget ämne. Tanken är att miljö- och hållbarhetsperspektivet jämte de historiska-, internationella och etiska perspektiven ska genomsyra all undervisning oberoende av kurs eller ämne. Detta uttrycks i de gemensamma läroplanernas första del avseende skolans värdegrund och uppdrag.

För att ytterligare understryka denna övergripande tanke finns i Läroplanens del två för grundskolan (Lgr 11), *Övergripande mål och riktlinjer* bindande formuleringar; Skolans mål är att varje elev:

- visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv (*Normer och värden del 2.1.*).

Vidare anges i del 2.2 *Kunskaper* att varje elev efter genomgången grundskola ska:

- har fått kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling,
- har fått kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället.

Formuleringarna ovan går i linje med den holistiska kunskapssyn som präglar samtliga delar av styrdokumentet och som syftar till att de värderingar och kunskaper som eleven tillförskaffar sig ska leda till ett antal förmågor som kommer samhället (och individen) till gagn.

”Skolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling” (*Normer och värden 2.1*)

”Skolan ska ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem” (*Kunskaper 2.2*)

För gymnasieskolan och vuxenutbildningen (gymnasiedelen) gäller likartade skrivningar som för grundskolan avseende läroplansdelen (del 1 och del 2) men de är anpassade efter elevernas ålder och mognad med exempelvis formuleringar att kunna analysera och värdera.

Miljökvalitetsmålen och generationsmålen i förskolans läroplan (Lpfö-98)

Miljökvalitetsmålen och generationsmålen nämns inte specifikt i förskolans läroplan (Lpfö-98) men förskolans mål, formulerade i läroplanens kapitel Förskolans värdegrund och uppdrag, lyfter tydligt fram miljö- och naturvårdsfrågor, kretsloppstänkandet och värderingar.

”Förskolan ska lägga stor vikt vid miljö- och naturvårdsfrågor. Ett ekologiskt förhållningssätt och en positiv framtidstro ska prägla förskolans verksamhet. Förskolan ska medverka till att barnen tillägnar sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstår sin delaktighet i naturens kretslopp. Verksamheten ska hjälpa barnen att förstå hur vardagsliv och arbete kan utformas så att det bidrar till en bättre miljö både i nutid och i framtid” (Lpfö-98).

Miljökvalitetsmålen och generationsmålen i kursplaner (Lgr 11)

Den obligatoriska skolans styrdokument är uppdelade i en läroplansdel (se ovan) och en kursplanedel som redogör för de olika ämnenas syfte (varför geografi), centrala innehåll (vad ingår i exempelvis geografi) samt kunskapskrav. Som tidigare nämnts finns starka kopplingar mellan det centrala innehållet i undervisningen och de nationella miljökvalitetsmålen och generationsmålen. Denna koppling redovisade Skolverket till Naturvårdsverket 2013 och återfinns på Naturvårdsverkets hemsida avseende stöd för skolans arbete med miljökvalitetsmålen och generationsmålen (www.miljomal.se).

Miljökvalitetsmålen och generationsmålen i ämnesplaner för gymnasiet och vuxenutbildning (Gy 11)

För denna verksamhet gäller likartade skrivningar som för grundskolan avseende läroplansdelen (del 1 och del 2) men anpassade efter elevernas ålder (se ovan). I de olika ämnesplanerna anges övergripande syften med verksamheten. Nedanstående exempel gäller ämnena naturkunskap och ämnet samhällskunskap som är s.k. gymnasiegemensamma ämnen som läses av alla elever oavsett programval.

”Ämnet naturkunskap är till sin karaktär tvärvetenskapligt med en grund i biologi, fysik, geovetenskap och kemi. I ämnet behandlas hälsa, energi och hållbar utveckling, kunskapsområden som har vuxit fram där naturvetenskap möter samhällsvetenskap”.

”Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om människors livsvillkor med utgångspunkt i olika samhällsfrågor”. Politiska, sociala och ekonomiska band sammanlänkar i dag människor i olika samhällen över hela världen. I relation till detta ska undervisningen behandla frågor som berör makt, genus, konflikter och samarbeten, kultur, fördelning av resurser samt hållbar utveckling”

Analys avseende det framtida arbetet

Som framgår av ovanstående är stödet starkt för miljöundervisning och undervisning om hållbar utveckling. Det finns kopplingar till samtliga nationella miljökvalitetsmål och generationsmålen i befintliga styrdokument. Någon utredning eller analys om hur miljöundervisningen förändrats och utvecklats utifrån de nya styrdokumentens genomförande har inte genomförts. Den senaste publikationen från Skolverkets sida i ämnet är daterad 2002- Hållbar utveckling i Skolan- Miljöundervisning och utbildning för en hållbar utveckling i skolan. Publikationen innehåller också en analys om hur undervisningen bedrivs.

Skolverket har för närvarande inte möjlighet att förstärka arbetet och göra motsvarande analys som den som gjordes 2002. Det saknas således en samlad bild av hur undervisningen bedrivs generellt och hur kopplingen görs till de nationella miljökvalitetsmålen och generationsmålen.

I den samverkan som pågår inom ramen för GAP (se ovan) kommer ett förslag till handlingsplan för implementeringen av GAP, med syfte att stärka undervisningen för miljö och hållbar utveckling att lämnas in till regeringen under våren. I förslaget förväntas analysbehovet av att kartlägga hur undervisningen för miljö och hållbar utveckling ser ut att lyftas. Skolverket avvaktar tills vidare regeringens ställningstagande avseende de förslag som kommer att presenteras i handlingsplanen för att stärka undervisningen för miljö -och hållbar utveckling.

Katarina Tiväng
Tf stabschef

Per-Olov Ottosson
Undervisningsråd